nuo akmenų klojinio vidurio storėdamas tęsėsi iki perkasos Š–ŠR galo iki čia anksčiau dabartinės klėties vietoje R–V kryptimi stovėjusios gryčios pamato, galbūt durų vietos. Dėl to tarp jų ir akmenimis grįsto kiemo – privažiavimo galėjo būti iš molio supiltas paaukštėjimas, po kuriuo dar galėjo likti senojo kultūrinio sluoksnio.

Atlikus archeologinius tyrimus Kleboniškių senovės gyvenvietės teritorijoje nustatyta, kad restauruojamos gryčios su klėtimi aplinkoje buvusi neįtvirtinta gyvenvietė, kurios pavienių radinių – lipdytos keramikos šukių aptikta šurfuose 3, 5, 6, 10 ir 11. Neįtvirtintos gyvenvietės kultūrinis sluoksnis neišlikęs – jis iki įžemio suardytas šioje vietoje XVI a. įsikūrus valakiniam kaimui. Pagal aptiktą brūkšniuotos keramikos šukę bei kitą lipdytą keramiką lygiu paviršiumi neįtvirtinta gyvenvietė datuojama I tūkst. – II tūkst. I puse. Išlikęs kultūrinis sluoksnis priskirtinas valakiniam Kleboniškių kaimui ir datuojamas XVI–XIX a. Tyrimų metu iš viso buvo ištirtas bendras 80,75 m² plotas, suinventorintas 181 radinys (5 pav.). Radiniai perduoti Daugyvenės kultūros istorijos muziejui.

The excavation at the Kleboniškiai old settlement site

11 test pits and 4 trenches (a total of 80.75 m²) (Fig. 2) were excavated during the investigation at the Kleboniškiai old settlement site (Fig. 1). 181 finds were recorded (Figs. 3, 5). It was determined that no cultural layer had survived from the unenclosed settlement, having been destroyed at this site after the founding of the *valakas* village in the 16th century. On the basis of isolated finds of hand built pottery sherds, the unenclosed settlement dates to the 1st – first half of the 2nd millennium. The surviving cultural layer from the *valakas* village dates to the 16th–19th centuries (Fig. 4).

Darius Kontrimas

Tyrimai Rietavo Oginskių dvaro sodybos teritorijoje

Rietavas pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose įvardytas miesteliu 1525 m. 1588 m. inventoriuje pateikiami duomenys apie dvaro sodybą – ji stovėjo turguje, jo kampe. Dvaro sodyboje stovėjo 2 nedideli mediniai gyvenamieji namai, namelis, 2 arklidės, daržinė, pirtis, 6 svirnai, tvartas. Aikštėje stovėjo bažnyčia, klebonija ir mokykla (Miškinis A., Baliulis A., Rietavo istorinės ir urbanistinės raidos bruožai, *Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai, Urbanistika ir rajoninis planavimas*, V., 1991, p. 67–137). Nuo 1732 m. Rietavo dvaras priklausė Tiškevičiams. Jiems valdant dvaro sodyba tapo rezidencine. 1792 m. Stanislovas Augustas Rietavui suteikė Magdeburgo teises ir herbą. Po Lietuvos ir Lenkijos padalijimų Rietavo valsčius ir miestas atiteko grafams Zubovams, o nuo 1802 m. – kunigaikščiui Mykolui Kleopui Oginskiui. 1837–1855 m. susiformavo išlikusios dvaro sodybos centras pastatyti rūmai (perstatyti 1880–1886 m., sudegę 1909 m., nugriauti 1927 m.). 1850–1855 m. įkurtas didžiausias Lietuvoje parkas. Kelių ir takų sistema sunyko, kai buvo nugriauti rūmai.

Pagal Rietavo dvaro istoriniuose tyrimuose pateiktą 1859 m. inventorinį aprašymą arklidės buvo sumūrytos iš degtų plytų, pustrečio aukšto, stogas dengtas gontais. Arklidėse atskirai buvo laikomi dvaro, pašto ir svečių arkliai. Buvo keli ratinės skyriai, kuriuose atskirai laikytas vasaros ir žiemos transportas,

1 pav. Tyrimų vietos situacijos planas: 1 – Rietavo dvaro sodybos teritorijos ribos; 2 – tirtų šurfų vietos. D. Kontrimo brėž.

Fig. 1. Situation plan of the excavation site: 1 – the boundaries of the grounds of Rietavas manor; 2 – the test pit locations.

2 pav. XIX a. grindinys. D. Kontrimo nuotr.
Fig. 2. The 19th-century paving.

pašto karietos, dėl to arklidės neretai vadinamos karietine.

Iki 2010 m archeologiniai tyrimai pačioje dvaro sodyboje nevykdyti, tačiau gan nemažai tyrimų buvo atlikta pačiame mieste (*ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 193–194; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 201–203; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 297–299; *ATL 2006 metais*, V., 2006, p. 343–344; *ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 270–372; *ATL 2009 metais*, V., 2009, p. 356–359).

2010 m. tyrimai vykdyti 3 etapais, jų metu siekta nustatyti kultūrinio sluoksnio sudėtį vykdomų žemės darbų vietose. Arklidžių pastato viduje ištyrus šurfus 1–4 bei pastato aplinkoje ištyrus šurfus 5–7 ir juose neaptikus archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio, likę 4 šurfai perkelti prie buvusio dvaro (1 pav.). Arklidžių pastato viduje tirtuose šurfuose iki įžemio – melsvo šlyno, molio buvusiame maišyto grunto sluoksnyje rasta pavienių XVII–XIX a. datuojamų radinių – žiestų glazūruotų ir neglazūruotų puodų šukių, lėkščių šukių, kaltinių vinių. Šurfe 2 H_{abs} 111,79–11,81 m gylyje aptiktas dvaro laikų 80 cm pločio pamatas, mūrytas iš lauko akmenų ir 28x14x7 cm dydžio plytų.

Šurfe 8 52–60 cm (H_{abs} 111,60–111,68 m) gylyje V–R kryptimi atidengti, kaip vėliau paaiškėjo, suardyto grindinio akmenys. Šurfe 9 55–62 cm (H_{abs} 112,70–112,77 m) gylyje buvo rastas spėjamo tako, ėjusio ratu aplink fontaną, dalis. Naujai projektuojamo takelio vietoje buvo atidengtas akmenų grindinys (40,9 m atstumu į R nuo arklidžių pastato R sienos, 17 m atstumu į Š nuo tvenkinio šlaito, 36 m atstumu į P nuo fontano). Grindinys išlikęs per visą plotį (14 m), tačiau Š ir P galuose sunaikintas, greičiausiai dar tarybiniu laikotarpiu vykdytų darbų metu. Šurfe 8 greičiausiai ir buvo aptiktos šio grindinio liekanos. Ilgiausia išlikusi atkarpa yra V krašte – 25,4 m. Grindinys klotas iš 15–35 cm skersmens lauko akmenų, tarpai tarp akmenų užpildyti stambiu, vie-

3 pav. Aptikti partizanų palaikai. D. Kontrimo nuotr.
Fig. 3. The discovered partisan remains.

tomis smulkesniu žvyru. Grindinys klotas 4 juostomis ir yra apie 35 cm pločio. Kraštuose suformuoti 70–90 cm pločio latakai vandens nutekėjimui. Grindinys yra išlikusi gatvės tarp bažnyčios ir dvaro rūmų atkarpa. Prie rūmų jis turėjo įsilieti į kitą grindinį – žiedą aplink fontaną (jo fragmentas atidengtas šurfe 9), o už tvenkinio ir Oginskių gatvės yra išlikusi jo dalis tarp buvusių dvaro sodybos pastatų. Aptiktas grindinys datuotinas XIX a (2 pav.).

Šurfe 6 1,9 m (H_{abs} 109,15 m) gylyje buvo atidengtas žmogaus kairysis alkūnkaulis (individas 1). Pilnam palaikų atidengimui šurfas buvo praplėstas 1 m į PR ir 1 m PV (nuo 1,5x1,5 m dydžio iki 2,5x2,5 m dydžio). Praplėtus šurfą nustatyta, kad palaikai guli nugara į viršų. Kaukolė buvo atidengta 2,18 m (H_{abs} 108,87 m) gylyje. Be to prie PR, PV bei ŠR sienelių buvo atidegta ir daugiau palaikų, kurių visiškam atidengimui šurfą reikėjo plėsti dar daugiau. Todėl šurfo vietoje buvo suformuota 4x6 m dydžio perkasa. Iš viso perkasoje atidengti 5 individų *palaikai* (3 pav.). Palaikai nuolat buvo apsemti gruntinio vandens, kuris kaupėsi dėl šalia esančio tvenkinio (tyrimų metu jis buvo nusausintas). Ekshumacijos metu pirmiausiai buvo iškelti aukščiau buvusių individų palaikai (eiliškumo tvarka: individas 4, 2, 3, 1 ir 5). Tam tikros kaulų dalys, buvusios neanatominėje padėtyje, dėtos į dėžes kartu su palaikais, šalia kurių buvo rastos. Pagal aptiktus odinius diržus, Lietuvos kariuomenės uniformos sagas su Vytim, sagas su Vyčio kryžiumi bei palaikų padėtį duobėje (palaikai gulėjo netaisyklingoje padėtyje, sumesti vienas ant kito, su šautinėmis žaizdomis kaukolėse, apipilti kalkėmis) buvo padaryta prielaida, kad tai tarybiniu laikotarpiu nužudytų ir greičiausiai į atliekų duobę sumestų karių ir rezistentų palaikai. Be to, 1990 m. rugsėjo 29 d. Rietavo parke ant kalnelio buvo aptikti, pasak liudininkų parodymų, 1951–1952 m. palaidoti palaikai. Buvo nustatyti atskirų 13 individų palaikai (1990 m. rugsėjo 29 d. Rietavo miesto parke iškastų palaikų apžiūros aktas, Vilnius, 1990-10-12), o 1990 m.

spalio mėnesį Rietavo parke aptikti 4 individų palaikai (Palaikų iš Rietavo parko antropologinės analizės ataskaita, Vilnius, 1991-10-26).

Iškėlus palaikus metalo ieškikliu buvo rasta pavienių radinių, kurių nebuvo galima priskirti kuriam nors konkrečiam individui. Tarp jų buvo: ugniagesių uniformos sagos, didelės Lietuvos kariuomenės uniformos sagos su Vyčiu (4 pav.), mažos Lietuvos kariuomenės uniformos sagos su Vyčiu, Lietuvos kariuomenės uniformos sagos su Vyčio kryžiumi, žiedas su Vyčio kryžiumi (5 pav.), cigaretės kandiklis, neiššautos kulkos, drabužių fragmentai.

Palaikai perduoti Rietavo policijos komisariatui, kuris juos perdavė Valstybinei teismo medicinos tarnybai prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos medicinos kriminalistikos laboratorijai pilnai teismo medicinos ekspertizei, kurios metu buvo nustatoma individų lytis, biologinis amžius, ūgis, ar individų kauluose yra mechaninių sužalojimų ir koks jų pobūdis.

Iš Lietuvos ypatingajame archyve saugomų bylų yra žinoma, kad 1952 m. sausio 26 d. 270 MGB kariuomenės 4-ojo vidaus apsaugos būrio kareiviai ir 130 Rietavo ir Kretingos rajonų stribų vykdė karinę operaciją Rietavo r. Žadvainių miške (dabar – Rietavo sav., Rietavo miškų urėdija, Žadvainių girininkija, Žadvainių miškas). Per susišaudymą bunkeryje žuvo 5 Butigeidžio rinktinės Dariaus tėvūnijos Rambyno–Pilies būrio partizanai:

1. Antanas Gedmintas – Lukštutis (g. 1931 m.) žuvo 21 m.
2. Pranas Grauslys – Pavasaris (g. 1912 m.) žuvo 40 m.
3. Ona Juškienė – Onutė (g. 1923 m.) žuvo 29 m.

0 1 cm

4 pav. Lietuvos kariuomenės uniformos saga su Vyčiu. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 4. A Lithuanian Army uniform button with a Vytis.

0 1 cm

5 pav. Žiedas su Vyčio kryžiumi. D. Kontrimo nuotr.

Fig. 5. The ring with a Vytis cross.

4. Antanas Kontrimas – Parama, grupės vadas (g. 1909 m.) žuvo 43 m.
5. Juozas Oželis – Dagilis (g. 1923 m.) žuvo 29 m.

Atlikus palaikų antropologinę ekspertizę, buvo nustatytos aptiktų asmenų mirties priežastys ir apytikslis jų amžius mirties metu. LGGRT darbuotojas Dalius Žygelis susisiekė su minėtų asmenų artimaisiais ir surinko visą įmanomą medžiagą tolesniems tyrimams. Atlikus kaukolės ir nuotraukos gretinimus, buvo patvirtintos Antano Kontrimo, Juozo Oželio ir Onos Juškienės tapatybės.

Atlikus archeologinius tyrimus, Rietavo dvaro sodybos teritorijoje buvo ištirta 11 archeologinių šurfų ir viena perkasa, iš viso ištirtas bendras 50 m^2 plotas. Buvo suinventorinti 177 radiniai, surinkti tiriant šurfus, ir 34 radiniai iš perkasos 1 (iš viso 211 radinių). Radiniai perduoti Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejui. Tirtose vietose archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis nesusiformavęs arba neišlikęs. Aptikti tik pavieniai radiniai, datuojami XVIII–XX a.

The excavation on the grounds of Oginskis manor in Rietavas

In 2010, 11 test pits and 1 trench (50 m^2) were excavated on the grounds of Rietavas manor (Fig. 1). The test pits contained no archaeologically valuable layer, only 177 isolated 18th–20th-century finds. Test pit 9 had a fragment of the path that went around the fountain and test pit 8 a fragment of paving, which led from the centre of town to the manor. A larger part of this paving was later unearthed (Fig. 2). In excavating test pit 6, and later, trench 1 at its site, the remains of five partisans from the Butigeidis Provincial Force, Darius Tactical Zone, Rambynas – Castle platoon, who died in 1952 (Fig. 3) and whose identity was confirmed after conducting an anthropological examination, were found. 34 finds were discovered in exhuming the remains in the trench: Lithuanian Army buttons, clothing fragments, bullets, and a ring (Figs. 4–5).

Rokas Kraniauskas

Plungės dvaro sodyba

Archeologiniai tyrinėjimai Plungės dvaro sodyboje, dvaro rūmų baliustrados laiptų vietoje (1 pav.) buvo vykdomi UAB „Plungės Jonis“ užsakymu. Šiems tyrimams pagrindą davė laiptų rekonstrukcijos metu aptiktos raudonų molio plytų ir akmenų, rištų kalkių skiediniu, struktūros. KPD Telšių TP sustabdžius laiptų rekonstrukcijos darbus, pareikalauta atlikti archeologinius tyrinėjimus. Iškeltas pirminis tikslas – visiškai atidengti akmenų ir plytų mūro struktūras, išsiaiškinti jų konstruktyvinę priklausomybę ir datuoti; vėliau identifikavus pastatą buvo nustatinėjamas užstatymo perimetras.

Tyrinėjimai vykdyti 3 etapais gegužės–rugpjūčio mėnesiais. Pirmuoju tyrinėjimų etapu buvo ištirtas 7,6x12 m dydžio ***plotas***, apimantis numatytų laiptų teritoriją. Aptikus senuosius baliustrados laiptų maršus ir į juos inkorporuotus senesnio pastato pamatus ir sienas, tyrimų plotas praplėstas iki 10,6x 13,5 m. Pabaigoje padarytos 4 išpjovos ploto kampuose, tad bendras ištirtas plotas sudaro 224,05 m^2 (2 pav.).

Turimi istoriniai duomenys apie ankstyvąją Plungės dvaro istoriją yra gana fragmentiški. M. Oginskis dvaro kompleksą įsigijo iš P. Zubovo 1873 m., iki 1879 m. pastatė naujuosius rūmus ir sutvarkė parko teritoriją. Zubovai dvarą valdė nuo 1806 m. Jiems priskiriama neogotikinio stiliaus laikrodinės pastato statyba (1846 m.). Iki Zubovų Plungė priklausiusi Karpiams ir dar kelioms didikų giminėms. Pagrindine istorinių tyrimų problematika išliko dvaro įkurdinimo Plungėje pradžia. Paprastai ji siejama su Gondingos nunykimu ir Plungės tapimu valsčiaus centru 1658 m. Tuo pačiu neaiški ir senųjų dvaro rūmų lokalizacija. Tyrinėtojai, domėjęsi Plungės istorija, paprastai tik konstatuodavo faktą, kad senieji rūmai buvo nugriauti. Vienintelė tyrinėtoja etnografė E. Ravickienė spėjo, kad senieji rūmai stovėję aikštelėje priešais dabartinius rūmus.

Pirmame tyrinėjimų etape nuardžius tarybinių laikų betoninius laiptus, atidengti ir identifikuoti 2 skirtingi konstruktyvai ir drenažo sistema.

Pirmasis konstruktyvas – perkasos Š dalyje atidengtas 7,2x3 m dydžio viršutinis senųjų baliustrados laiptų maršas. Laiptai suformuoti iš raudonų molio plytų, viršuje ir apa-